

Politološka lektira: što čitati

Valentino Kuzelj i Ivana Tonković: *Praktični vodič kroz radni odnos: Zasnivanje, trajanje i prestanak – S primjerima iz sudske prakse*

RRiF, Zagreb, 2025.

Domeniko Kvartuč, doktorand
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
dkvartuc@m.ffzg.hr

U suvremenom se pravnom diskursu radni odnos sve češće promatra ne samo kao normativno definiran institut, već kao dinamičan društveno-ekonomski konstrukt koji se oblikuje u interakciji pravnih normi, institucionalnih praksi, tržišnih uvjeta i društvenih očekivanja. Subjekti radnopravnog odnosa – poslodavac i posloprimac – djeluju unutar okvira koji je istodobno normativno određen i društveno uvjetovan, pri čemu njihove odluke reflektiraju ne samo utilitarističke impulse, već i internalizirane norme, pravne dispozicije te kolektivnu legitimnost i pravednost. Upravo iz takve interdisciplinarnе perspektive proizlazi vrijednost publikacije *Praktični vodič kroz radni odnos. Zasnivanje, trajanje i prestanak. S primjerima iz sudske prakse*, autora Valentina Kuzelja i Ivane Tonković. Naime, iako je riječ o knjizi koja se gotovo isključivo bavi pozitivnopravnim uređenjem radnoga odnosa u Republici Hrvatskoj, njezina preglednost i sveobuhvatnost pristupa tom temeljnom institutu radnoga prava omogućava drugim istraživačima (osobito onima nepravničke struke) da se upoznaju s pravnim uređenjem i metodološkim aparatom (radno)pravne discipline. Znanstveno-stručnu utemeljenost prikazanog djela potvrđuje činjenica da su njezini recenzenti ugledni pravni i ekonomski stručnjaci: prof. dr. sc. Ozren Pilipović, prof. dr. sc. Ivan Milotić, doc. dr. sc. Miran Marelja, Hana Velaj, mag. iur. i Borna Mišić, mag. iur.

Prikazano djelo (Kuzelj i Tonković, 2025.) moguće je promatrati kao kulminaciju ranijih, parcijalnih, nastojanja autora da preispitaju bit radnoga odnosa u Republici Hrvatskoj, bilo da se radi o definiranju pojma radnika (Tonković, 2025a), identificiranju bitnih sastojaka radnoga odnosa (Tonković, 2025b) ili pokušaju njihove primjene na različite pojavne oblike obavljanja rada izvan radnoga odnosa, npr. na temelju tzv. studentskog ugovora (Kuzelj, 2020) ili putem tzv.

paušalnoga obrta (Kuzelj, Petrović i Erent-Sunko, 2022). Napokon, prikazano djelo daje jednostavan i, može se tvrditi, sveobuhvatan pregled pozitivnopravnog uređenja radnoga odnosa u Republici Hrvatskoj i time upotpunjuje ranije postavljene teorijske postavke o naravi suvremenog uređenja rada i prekarnosti zastupljenih (i rastućih) oblika obavljanja rada izvan radnoga odnosa (usp. Kvaruč, Kuzelj i Lažnjak, 2022; 2023). Time se daje cjelovit uvid u radni odnos kao temeljni i tradicionalni oblik obavljanja poslova (na temelju ugovora o radu), a što čitatelju (osobito onom nepravničke struke) omogućuje njegovu usporedbu s drugim oblicima i načinima obavljanja rada. Navedeno posebno dolazi do izražaja u kontekstu digitalizacije svijeta rada i rastuće ekonomije zasnovane na poslovanju digitalnih radnih platformi, a koja sve više dolazi u središte znanstvenog interesa, kako s pravnog (usp. Bjelinski Radić, 2022), tako i sa šireg društvenog (usp. Božić Vrbančić, 2023) aspekta.

Konceptualizacijom radnog odnosa kao kompleksa pravila, institucija, društvenih normi, statusnih pozicija i srodnih društvenih odrednica koje zajednički uvjetuju mogućnost ugovaranja rada (Kirk, 2021: 14-15) otvaraju se vrata analizi ugovaračkog ponašanja. Prikazano djelo pokazuje se kao povoljan instrument za daljnja pravna, ali i interdisciplinarna (sociološka i politološka) istraživanja.

Prikazano se djelo pridružuje postojećem fondu monografske literature o radnome pravu (usp. Ravnić, 2004; Gović i Marinković Drača, 2005; Herman i Čupurdija, 2011; Bilić, 2021), s time da je, uz izuzetak monografije autorice Bilić (2021), jedino koje se bavi aktualnim zakonskim uređenjem prema Zakonu o radu iz 2014. godine (Hrvatski sabor, 2014). Razlika je ipak u tome što spomenuta monografija (Bilić, 2021) nastoji dati sveobuhvatan pregled hrvatskog radnoga prava, dok se prikazano djelo (Kuzelj i Tonković, 2025) bavi središnjim pitanjem radnoga prava, naime, radnim odnosom (njegovim zasnivanjem, trajanjem i prestankom). Najbliža joj je po naravi i sadržaju monografija autorica Gović i Marinković Drača (2005), koja je (u odnosu na tada važeće uređenje radnih odnosa u Hrvatskoj) davala sustavni prikaz najvažnijih pitanja povezanih uz ugovor o radu. Pritom prikazano djelo nije indiferentno prema ranijoj monografskoj literaturi, već se njome koristi i pomaže u teorijskoj obradi temeljnih instituta vezanih uz radni odnos i njihovoj primjeni na suvremeni zakonski kontekst.

Upravo povezivanje s teorijom radnoga prava izdvaja ovo djelo iz mora komentarske literature u odnosu na Zakon o radu iz 2014. godine i njegove kasnije izmjene (usp. Učur et al., 2018; Božina et al., 2023; Frntić et al., 2023). Iako se i sami autori prikazanoga djela služe pojedinim komentarskim tekstovima, njihov pristup nije tek deskriptivan uz nekritičko navođenje sudskih presuda i mišljenja nadležnoga ministarstva, već nastoje u njima iznesene stavove uklopiti u smislenu cjelinu koja čitatelju na jednom mjestu daje potpuni pregled pojedinih instituta vezanih uz radni odnos, čime olakšava njihovo razumijevanje i nepravničkoj čitateljskoj publici.

Strukturalno, knjiga je podijeljena na pet opsežnih i tematski zaokruženih poglavlja, pri čemu svako poglavlje sustavno obrađuje ključne faze i pravne aspekte radnoga odnosa. Prvo poglavlje usmjereno je na temeljne elemente radnog odnosa, s posebnim naglaskom na pojam radnika kao središnju figuru radnog prava. Autori polaze od Zakona o radu kao *lex generalis* i *sedes materiae* radnog prava u Republici Hrvatskoj, čiji je javnopravni karakter potvrđen ustavnosudskom praksom. Iako Zakon počiva na privatnopravnoj koncepciji s naglaskom na slobodu ugovaranja, zakonodavac može propisivati ograničenja radi zaštite javnog interesa i radničkih prava. Posebna pažnja posvećena je kognitivnosti pravila o definiciji radnika, uz upozorenje na posljedice pogrešnog tumačenja. Jasno se razgraničuje ugovor o radu od drugih oblika rada, poput ugovora o djelu ili studentskog ugovora. Problem valjanosti prividno sklopljenog ugovora razmatra se s obzirom na presumpciju radnog odnosa i uvjete za njezinu primjenu.

Drugo poglavlje donosi analizu trajanja radnog odnosa razmatrajući dva osnovna modaliteta: na

neodređeno i (iznimno) određeno vrijeme te, u tom kontekstu, mogućnost ugovaranja probnog rada i njegova trajanja. Radni odnos na neodređeno vrijeme prikazan je kao poželjna i stabilna forma zapošljavanja, dok se rad na određeno vrijeme tretira kao zakonska iznimka, dopuštena samo pod strogo propisanim uvjetima, uz zabranu neograničenog sukcesivnog sklapanja takvih ugovora unaprijed ograničenoga trajanja. Institut probnog rada prikazan je kao sredstvo procjene radne sposobnosti, uz naglasak na precizno ugovaranje njegova trajanja, proporcionalnost u odnosu na složenost poslova i ugovoreno trajanje samog ugovora o radu.

Treće poglavlje donosi sveobuhvatnu analizu prestanka radnog odnosa, s naglaskom na otkaz ugovora o radu. Autori razmatraju redoviti i izvanredni otkaz, kao i mogućnost davanja otkaza s ponudom izmijenjenog ugovora, uz analizu njihovih pretpostavki, postupovnih zahtjeva i pravnih posljedica. Posebna pažnja posvećena je zaštiti radnika, osobito trudnica i korisnika roditeljskih prava (u okviru zakonske zabrane otkaza), kao i mogućnosti traženja sudskog raskida ugovora o radu u slučaju nezakonitog otkaza. Razmatra se i konkurencija otkaznih razloga, sloboda poslodavca u izboru vrste otkaza te granice njegove diskrecije.

Četvrto poglavlje fokusira se na postupak koji prethodi otkazu i mogućnost traženja pravne zaštite od neopravdanog otkaza. Autori analiziraju obveze poslodavca – upozorenje radniku, poziv na obranu, savjetovanje s radničkim vijećem te formalne zahtjeve glede oblika i obrazloženja otkaza. Naglasak je na procesnim pitanjima, uz precizno navođenje rokova, tereta dokazivanja i posljedica proceduralnih propusta, temeljenih na zakonskim odredbama i sudskoj praksi.

Posljednje poglavlje obrađuje sudski raskid ugovora o radu kao poseban oblik prestanka radnog odnosa odlukom suda. Temelji se na zakonskim odredbama i sudskoj praksi, analizirajući uvjete za podnošenje zahtjeva, rokove i pravne posljedice te se ističe akcesorni karakter zahtjeva za raskid i naknadu štete, koji slijede utvrđenje nedopuštenosti otkaza. Autori razlikuju kriterije koje sud primjenjuje kod zahtjeva radnika (subjektivna neprihvatljivost) i poslodavca (objektivna nemogućnost), te upozoravaju na pravnu nesigurnost pri određivanju datuma prestanka radnog odnosa.

Prikazano djelo odlikuje se iznimno bogatom i raznolikom bibliografskom osnovom, koja obuhvaća 47 jedinica znanstvene i stručne literature, 15 izvora pozitivnog prava, impresivnih 90 referenci sudske prakse te 8 relevantnih mrežnih izvora. Struktura izvora svjedoči o visokoj razini istraživačke temeljitosti i osigurava čvrstu normativnu, doktrinarnu i jurisprudencijsku podlogu za analizu radnoga prava.

Zaključno, primijenjeni metodološki okvir rezultira djelom kojim su autori, prema riječima urednika knjige, prof. dr. sc. Ivana Milotića, „kodificirali stanje, trendove, praksu i smjernice razvoja radnopravne materije, učinivši to objektivno, aktualno i intelektualno pošteno – u skladu s važećim propisima, u skladu s relevantnom judikaturom, impersonalno i netendenciozno – dakle svime onime što bi trebalo tvoriti stručan i profesionalan standard pristupa materiji“ (2025: IX).

Radni odnos ne prikazuje se kao izolirani pravni čin, već kao dio šireg „radnog ustava“ – kompleksa pravila i društvenih odnosa koji oblikuju mogućnost i strukturu ugovaranja rada. Time se potvrđuju suvremene tendencije u teoriji radnog prava koje pravnu regulaciju sagledavaju na temelju konkretnih akcija subjekata (Weber, 1978; Kirk, 2021). Pravne činjenice se konstituiraju i mijenjaju posredstvom mikrointerakcije između poslodavca i radnika. Izlaganjem temeljnih odrednica radnoga odnosa i s njime povezanih pojmova, prikazano djelo doprinosi ne samo pravnoj doktrini, već i mogućnosti razumijevanja i interdisciplinarnog istraživanja radnoga prava.

Literatura:

- Bilić, A. (2021). *Radno pravo*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bjelinski Radić, I. (2022). *Radnopravni aspekti rada preko digitalnih platformi*. Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu.
- Božić Vrbančić, S. (2023). *Prekarnost – priče iz Ubera*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Božina, A. et al. (2023). *Komentar izmjena i dopuna Zakona o radu. S priložima i oglednim primjerima*. Zagreb: RRiF.
- Frntić, D. F. et al. (2023). *Detaljni komentar Zakona o radu – 2023. godina*. Zagreb: Rosip d.o.o.
- Gović, I. i Marinković Drača, D. (2005). *Ugovor o radu*. Zagreb: TIM press d.o.o.
- Herman, V. i Čupurdija, M. (2011). *Osnove radnog prava*. Vukovar: Veleučilište Lavoslav Ružička.
- Hrvatski sabor (2014). Zakon o radu, *Narodne novine* 93/14, 127/17, 98/19, 151/22, 46/23, 64/23.
- Kirk, E. (2021). Legal Consciousness and the Sociology of Labour Law. *Industrial Law Journal*, 50(3), 405-433.
- Kuzelj, V. (2020). Socijalni karakter normativnog uređenja studentskog rada u Republici Hrvatskoj. *Ekonomski misao i praksa*, 29(2), 513-538. <https://doi.org/10.17818/EMIP/2020/2.10>
- Kuzelj, V. i Tonković, I. (2025). *Praktični vodič kroz radni odnos. Zasnivanje, trajanje i prestanak. S primjerima iz sudske prakse*. Zagreb: RRiF.
- Kuzelj, V., Petrović, T. i Erent-Sunko, Z. (2022). Prikrivanje radnoga odnosa (nesamostalnog rada) institutom paušalnoga obrta: financijskopravne i radnopravne implikacije, *Pravni vjesnik*, 38(2), 55-74. <https://doi.org/10.25234/pv/22014>
- Kvartuč, D., Kuzelj, V. i Lažnjak, J. (2022). Identitet radnika u eri novih (nesigurnijih) oblika rada. U: M. Miloš, V. Kuzelj, L. Mikac i S. Cindori (ur.), *Ljudska prava i pitanje identiteta* (str. 189-219). Zagreb – Rijeka: ZA-Pravo i Sveučilište u Rijeci – Pravni fakultet.
- Kvartuč, D., Kuzelj, V. i Lažnjak, J. (2023). Identitet radnika u eri novih (nesigurnijih) oblika rada. U: V. Kuzelj, Z. Erent-Sunko i S. Cindori (ur.) *Socijalna država kao temeljna vrijednost suvremene Republike Hrvatske* (str. 261-282). Zagreb: Udruga Pravnika.
- Milotić, I. (2025). Predgovor. U: V. Kuzelj i I. Tonković, *Praktični vodič kroz radni odnos. Zasnivanje, trajanje i prestanak. S primjerima iz sudske prakse* (str. VII-X). Zagreb: RRiF.
- Ravnić, A. (2004). *Osnove radnog prava. Domaćeg, usporednog i međunarodnog*. Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu.
- Tonković, I. (2025a). Tko je radnik? Neodrživost „radnih odnosa“ na temelju ugovorâ o djelu i obavljanja studentskog posla. *Pravo i porezi*, (2), 15-22.
- Tonković, I. (2025b). Bitni sastojci i obilježja radnog odnosa. *Pravo i porezi*, (5), 8-12.
- Učur, M. Đ. et al. (2018). *Veliki komentar Zakona o radu*. Rijeka: Libertin naklada d.o.o.
- Weber, M. (1978). *Economy and Society – An Outline of Interpretative Sociology*. Los Angeles: University of California Press.